

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษามีสาระสำคัญที่ใช้ในการจัดการศึกษาดังมาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการจัดการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การศึกษาอบรมต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติและอีกหนึ่งมาตราที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของไทยก็คือมาตรา 80 รัฐต้องพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวข้องกับการศึกษาแห่งชาติปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริม และสนับสนุนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชนจัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานและคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแผนนโยบายแห่งรัฐ สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่างๆ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550 : 19-33) จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าในการจัดการศึกษานั้น ได้ให้ความสำคัญต่อชุมชนและส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน เอกชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 8 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักให้สังคม มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 กระบวนกรจัดการศึกษาให้ยึดหลักการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา มาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา มาตรา 57

ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าว มาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา มาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุน การอุดหนุนและใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสมและความจำเป็น

สอดคล้องกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 38 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา และมาตรา 39 ให้ผู้อำนวยการสถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ประสานการระดมทรัพยากร และที่สำคัญ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถช่วยระดมทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอกท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถที่จะช่วยเสริมสร้างการพัฒนาของนักเรียนได้หลาย ๆ ด้าน อย่างไรก็ตามในด้านการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มีปัญหาการดำเนินการ เนื่องจากการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการระดมทุนจากทุกภาคส่วนของสังคมค่อนข้างน้อย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการรับภาระค่าใช้จ่ายน้อยมาก ระบบการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาจัดสรรผ่านสถานศึกษาเกินไป ส่งผลให้สถานศึกษาขาดแรงจูงใจในการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อการแข่งขัน และภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเงินเดือนและค่าตอบแทน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553 : 5-6)

และเป็นที่น่าสังเกตว่า ผลการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถใช้แก้ไขปัญหาของโรงเรียน (สุเมฆ ถ่อเงิน, 2547 : 103 ; ศุภชัย ศรีทุมมา, 2548 : 121) กล่าวว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อสถานศึกษาที่จะกำหนดทิศทางเป็นพลังสำคัญที่จะระดมทรัพยากรจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นตัวแทนประชาชนและผู้ปกครองนักเรียนในการตอบสนองผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ที่จะกำหนดทิศทางในการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษารายงานแผนปฏิบัติงานประจำปี ในปีการศึกษา 2554 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มีแผนกลยุทธ์ที่จะพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาตามแนวทางกระจายอำนาจทางการศึกษา หลักธรรมาภิบาล เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 8 โดยให้ยึดการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 จากทั้งหมด 6 อำเภอ จำนวน 160 โรงเรียน ได้รายงานผลการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยการได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรอื่น จำนวน 52 โรงเรียน เป็นเงิน 12,903,662 บาท รายละเอียดดังนี้ 1) อำเภอเมืองหนองคาย จำนวน 13 โรงเรียน เป็นเงิน 3,683,396 บาท 2) อำเภอท่าบ่อ จำนวน 16 โรงเรียน เป็นเงิน 6,802,253 บาท 3) อำเภอศรีเชียงใหม่ จำนวน 5 โรงเรียน เป็นเงิน 531,950 บาท 4) อำเภอสังคม จำนวน 6 โรงเรียน เป็นเงิน 451,044 บาท 5) อำเภอสระใคร จำนวน 7 โรงเรียน เป็นเงิน 540,521 บาท 6) อำเภอโพนพิสัย จำนวน 5 โรงเรียน เป็นเงิน 894,498 บาท

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่า สถานศึกษาบางแห่งไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรอื่น หรือได้รับการสนับสนุนแต่ไม่มีการรายงานข้อมูลสารสนเทศในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้รับความทราบ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาถือว่ามีความสำคัญซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งต้องมีการกำหนด วิสัยทัศน์ นโยบาย กลยุทธ์ เทคนิค รูปแบบวิธีการในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา และที่สำคัญการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรของสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มีบริบทที่แตกต่างกันตามสภาพปัญหา ที่ตั้งของสถานศึกษา ความสัมพันธ์ชุมชนและองค์กร ของสถานศึกษานั้น ๆ

ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 จึงมีความสนใจที่จะศึกษาระดับการมีส่วนร่วม เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ที่ประกอบด้วยและประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนครู และผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะผู้ที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการระดมทรัพยากร เพื่อเสนอเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
4. เพื่อเสนอรูปแบบการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศในการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากร
เพื่อการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
หนองคาย เขต 1

สมมติฐานการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้แทนครู และผู้บริหาร
สถานศึกษา ในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มีความแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 จำนวน 480
คน ได้แก่ 1) ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 160 คน 2) ผู้แทนครู
จำนวน 160 คน และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 160 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้มาโดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ
Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 43) จากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น
พื้นฐาน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
หนองคาย เขต 1 ได้แก่ 1) ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 113 คน
2) ผู้แทนครู จำนวน 113 คน และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 113 คน รวม 339 คน

3. กรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา สังกะระห์จากแนวคิดของ สาวิตรี อุตมะ (2547 : 17) , เบนจววรรณ อุไรรัตน์ (2548 : 8), กวินทร์เกียรติ นนท์พละ (2551 : 16), พัชรกฤษฎี พวงนิต (2553 : 9) ดังนี้

3.1 กรอบแนวคิดในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

3.1.1 ด้านเงินทุนหรืองบประมาณ

3.1.2 ด้านบุคคล

3.1.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยี

3.1.4 ด้านแหล่งเรียนรู้

3.2 กรอบแนวคิดด้านการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

3.2.1 ด้านการตัดสินใจ

3.2.2 ด้านการดำเนินงาน

3.2.3 ด้านการตรวจสอบ

3.2.4 ด้านการรับผลประโยชน์

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ตัวแปรต้น

4.1.1 ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.1.2 ผู้แทนครู

4.1.3 ผู้บริหารสถานศึกษา

4.2 ตัวแปรตาม

4.2.1 ด้านเงินทุนงบประมาณ

4.2.2 ด้านบุคคล

4.2.3 ด้านวัสดุ

4.2.4 ด้านสื่อเทคโนโลยีแหล่งเรียนรู้

4.2.5 ด้านการตัดสินใจ

4.2.6 ด้านการดำเนินงาน

4.2.7 ด้านการตรวจสอบ

4.2.8 ด้านการรับผลประโยชน์

5. ระยะเวลาในการวิจัย ได้แก่ 1 กรกฎาคม – 30 ตุลาคม 2555 จำแนกเป็น

5.1 ระยะเวลาที่ 1 วันที่ 1-31 กรกฎาคม 2555 พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.2 ระยะเวลาที่ 2 วันที่ 1 สิงหาคม – 30 กันยายน 2555 เก็บรวบรวมข้อมูลและ

วิเคราะห์ข้อมูล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
2. ได้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนางานการดำเนินงานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
3. ได้ข้อเสนอแนะของการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นข้อสารสนเทศสำหรับกำหนดทิศทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานจัดหา รวบรวม นำไปใช้และประเมินผล โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนครู ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้แทนผู้ปกครอง จำแนกออกเป็น 4 ด้านดังนี้

1.1 ด้านเงินทุนหรืองบประมาณ คือ ปัจจัยเงินทุนหรืองบประมาณที่สถานศึกษาได้รับจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ รัฐบาล บุคคล ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และสถานประกอบการ เพื่อนำมาใช้จ่ายในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

1.2 ด้านบุคคล คือ ปัจจัยสนับสนุนการจัดการศึกษาด้านบุคลากรที่เป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสามารถและเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องที่สถานศึกษาได้รับความอนุเคราะห์มาถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ให้กับครู บุคลากรและนักเรียน

1.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยี คือ ปัจจัยสนับสนุนการจัดการศึกษาที่มีลักษณะเป็นครุภัณฑ์ วัสดุ สื่อ นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับใช้ในการบริหารจัดการและใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.4 ด้านแหล่งเรียนรู้ คือ ปัจจัยสนับสนุนการจัดการศึกษาที่เป็นสถานที่สำหรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามศักยภาพ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกสถานศึกษา

2. การมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา จำแนกออกเป็น 4 ด้านดังนี้

2.1 ด้านการตัดสินใจ คือ การร่วมกันกำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

2.2 ด้านการดำเนินงาน คือ การร่วมกันดำเนินการบริหารและจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านการตรวจสอบ คือ ระบบการควบคุม ตรวจสอบ และกำกับดูแลให้การใช้เงินไปตามวัตถุประสงค์ของการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาอย่างโปร่งใส

2.4 ด้านการรับผลประโยชน์ คือ การประเมินผลการดำเนินงานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้แก่

3.1 ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ผู้ทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับแต่งตั้งจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

3.2 ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนที่จัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

3.3 ผู้แทนครู หมายถึง ครูในโรงเรียนผู้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนครูในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับแต่งตั้งจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

4. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนของรัฐที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

5. รูปแบบการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ หมายถึง กระบวนการวางแผนและวิธีการดำเนินงานที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบจนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือประสบความสำเร็จในการดำเนินงานระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่มีผลการปฏิบัติงานเชิงประจักษ์ดีเยี่ยม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย